

Миодраг Илић

Апокалиптична визија Миодрага Ђукића

“... Ако постоји ишта сигурно, то је чињеница да нико од нас није иштан да ли жели да дође на овај свет, као што нас нико не ишта желимо ли да одемо из њега, ја ипак, сви одлазимо иако нико не зна куда, ни зашто. И који нам је то враг дао способност да можемо да схватимо и повежемо ситуацију чињеница, а да једино не можемо да приђемо нашем основном интересу: ‘Шта смо ми, куда идемо и одакле долазимо?’ Вероватно одговор на то иштање и не постоји...” Ове речи, истрнуте из драме Миодрага Ђукића *Вила Мејаморфоza*, чине – рекао бих – мисано полазиште целокупног његовог опуса. Иако се постављено питање може сматрати елементарним, општим местом свеколике филозофије, у Ђукићевим драмама има посебан значај, јер служи само као премиса зачудног, ироничног, скептичног односа према позицији човека у савременом свету.

У поменутој Ђукићевој драми фигурира као главна личност изопачени неуропсихијатар Нестор Пинокио, карикатура између клоуна и мафионичара у белом мантилу лекара, иначе би-

сексуалац – љубавник свог претпостављеног, перверзног (лудог?) професора Леонарда Лилера, али уједно и љубавник професорове настране жене, психолога Мини Лилер! Изразе “изопачен”, “перверзан” и “настран”, међутим, треба узети са резервом, јер су дати из угла реалистичког посматрања. Ти изрази готово да немају своје изворно значење у Ђукићевој интерпретацији: за њега је свет у коме живимо померен из нормале, а сви људи у клопци ирационалног, апокалиптичног и трагикомичног. У великом грангињолу опште луднице човечанства, догађајима управља недохватна и несхватљива сила, колико сурова и бездушна, толико развратна и деструктивна.

Битна карактеристика Ђукићевих драма јесте необазирање на оне који треба да се ухвате у коштац с његовом структуром дијалога и да веома сложене и често дуге говорне пасаже поставе на сцену. Он доследно иде за својом идејом, развија своје мисли, нуди их у интегралној форми (скраћивања су незамислива, јер је сваки монолог такорећи мали есеј!) и презентује богатом, разубуђеном лексиком. Његов

свет је претежно из интелектуалног миљеа, тај свет говори негованом, црнохуморном, циничном интонацијом, с гађењем према глупости, с презиром према вишеструком контемпоралном злу.

“Ако икад будем одлучио да се убијем *што* неће бићи чин дављења и *зротно* *з*ушења услед *недостипајка* ваздуха. Пуцаћу себи *право* у срце и *што* ће бићи величанствени крај мој сна из *које* се још нисам пробудио. Али сада, кад си *ш*у, не мислим ни на смрт *ни* на животи. Хоћу само да *с*тално имам на уму колико је овај животи крајак и како *га* не вреди *праћ*ићи на бесмислене фасцинације као *што* је *у*сех у *породици* и *друш*тву, борба у *арени* са суровим и *примитивним* каријеристима, недаровитим уметницима и женама *које* се као крокодили хране мушкарцима. И *у*ошће, *што* човек има мању *за*премину у *глави* све се *више* *за*прева *же*љама, *пред*расудама, *ала*вошћу за *влашћу* над *дру*жима, за *пре*тварањем *цело*г *ч*овечанства у *један* униформисани *ш*талир *слу*жу који *пре*ба да *служе* само *ње*говој *ш*аштини и *надобудности*“ – казује Ђукићев Игор у драми чије смо делове већ цитирали. У наставку, други лик, Данијела, страствена млада жена прерушена у мушкарца, са горком иронијом представља Игору, фанатичном музичару, дехуманизовани свет будућности следећим речима: “Ми смо нови људи *који* ће *п*обедићи, *нас* је *све* *више* *и*ако се *биолошки* не *размножавамо*. *Једно*га *дана*, *видећеш* *И*зоре, *што*га *дана* *бићемо* на *свим* *водећим* *мес*цима *све*ћа, *водићемо* *ч*овечанство, *ми* *ћемо* *бићи* *ч*овечанство. *Жене* на *једној* *с*прани, *а* *мушкарци* на *дру*гој, *без* *мешања* *више*г и *ниже*г *слоја* људи, *ос*тварићемо,

у *име* *ч*исте *љубави* и *њене* *моћи* *п*ошину *се*зрежацију. *Као* у *ц*ркви. *Л*ево *мушкарци*, *д*есно *жене*, *а* *између* *м*ач *арханђела* *М*ихаила *који* *б*рани *к*оридор и *одсеца* *г*лаве *онима* *који* *пре*тварају *вођени* *н*иским *ин*стинкцима, *који* *сече* *сваку* *же*љу за *нарушавањем* *реда*, *у*ошће, *било* *коју* *же*љу. *А* *свуда*, *свуда* *п*разно *ис*пуњено *само* *музиком*. *Твоје* *ком*позиције *ће* се *чу*ти из *свих* *еле*ктронских *медија*, *свираће* се *на* *кон*цертима, *у* *оп*ерама, *биће* *снимљене* у *мобилним* *телефонима*, *лифтовима*, *клозетима*...”

И кад се појаве ликови из такозваних нижих друштвених слојева, радници или сељаци (као зидари Славен и Видан у драми *Фараон и лав*), њихов језик остаје уман, естетички беспрекоран, сликовит... Готово сви његови ликови, без обзира на биографска одређења, у функцији су критичког, такорећи гневног и оптужујућег ауторског става.

Мало је оптимизма и вере у будућност у Ђукићевом драмском опусу, а слике и метафоре којима приказује савремени живот изузетно су сугестивне. Такав је кроки данашњег Београда, који изриче Саша у поменутој драми *Фараон и лав*:

“...*Београд* *није* *више* *град* у *коме* *може* да се *живи* *нормално* и *о*пуштено. *Ако* *ће* *неко* *изненада* *не* *заскочи* и *увуче* у *буџак* да *ће* *нокаутира* и *о*пљачка, *онда* *бар* да *ћи* на *ш*ројоару *дуне* *дувански* *дим* у *лице* и *дрско* *исцери* *своју* *гадну* *њушку*, да *ће* *п*онизи и *омаловажи* *само* *што* *што* *си* *нормалан* и *што* *носиш* *свој* *ду*го *же*љени *с*талисни *с*мбол (*балон-манџил*, *прим. М.И.*). *Ја* *нисам* *сноб*, *О*лга, *али* *не* *могу* да *п*однесем *ј*ако *сунце* и *кад* у *нежно* *пред*вечерје *са* *навученим* *обла-*

цима изнад моџ сламнаџоџ шешира свуда џиџице серу са дрвећа са чијих ѓрана на кошави сабласно ландарају џрљаве џласџичне кесе, а уз џо морам да ѓацам џо разбацаном џубреџу на све сџране и добро џазим да се оклизнем на бачену кору од банане, да не сломим кук или враџ, да своју вечерњу шеџњу, умесџо у џаџучама своџ удобноџ дома, не заврџим у ѓиџсу на џраумаџолошкој клиници.“

Ђукићев литерарни свет је проистекао из његових искрених убеђења. Он никад не лаже и не прикрива своја осећања, већ уочене истине баца у лице читаоцима, а бог ће дати једног дана и гледаоцима у театру. Искусан и мудар, опсерватор људи и прилика, ерудита богате елоквенције, ношен снажним надахнућем, овај вредни драмски аутор остаје углавном везан за градски амбијент, за софистициране детаље и симболе, да би драма често произилазила не толико из оштрих сценских сукоба колико из саме фактуре језика, из суштине и духа реплике. Унутар његових монолога крије се аутентична драматика карактера, а та драматика је истинска доживљеност јунака који нам се обраћа јетко, озлојеђено, каткад цинично.

“...Камо среће кад истџина не би афирмисала лаж, кад нада не би џоџврдила незнађе, кад живоџи не би био ауџор смрџи, кад би уоџиџице у џракси џосџојала чистџа љубав без џримеса сџрашних оџрова који нас разарају и ѓурају у џроџасџи.“ – вели млади Игор у драми *Фараон и лав* – “Ја, у сџвари, дубоко сумњам у сваку џерсџекџиву и моџућу срећу која је џред нама само заџо шџо је у џрошлосџи никада и ниѓде није било. Овај свеџи је довољно сџар и њеѓова џрошлосџи бескрајно

дубока да не можемо очекиваџи у будућносџи нешџо шџо се никад раније није џојавило, јер срећа је измишљен џојам збоѓ дуализма џрема свуда џрисуџној несрећи која је иманенџна нашој џрироди од које смо создани. Наши смех је израз сџраха а не задовољсџива, наши ѓрч је израз бола, а будућносџи израз џрошлосџи.“

Метафизичко, апсолутно и дубоко његово, Ђукићево поимање општег апсурда егзистенције изражено је мање-више и у другим драмским делима овог изузетно плодног писца (*Сомнамбули*, *Лабудово језеро*, *Млин*, *Сџирџиџ код Цакера...*). Свуда, без изузетка, провејава суморно уочавање самоуништења људске расе, изазвано технолошким прогресом, нарастајућом вулгаризацијом у односима међу људима, грабежљивошћу и потискивањем свих идеала хуманог прогреса. Књижевни свет овог писца је неизлечиво болестан од заглупљујућих утицаја технолошко-финансијског настртаја на човечност, од безобзирне опсесије поседовањем и владањем, од егоистичног наметања сопственог ега и понижавања других.

Посебну пажњу у овом кратком разматрању (које би требало да следе много савеснија аналитичка изучавања) заслужује Ђукићев третман еротике и секса, схваћених такође као вид отуђења. Љубав је у његовим драмама често само изговор за бруталну путеност и физиолошки контакт, што је такође доказ Ђукићевог тоталног неверовања у непатворену емоцију. Вулгарни, елементарни секс, спајање као обест и својеврсно насиље над природом, имају видно место. Примера ради навешћемо оно што његов сулуди психијатар, бисексуалац Нестор каже:

“Као прво треба да престанете да сумњате у своју женску привлачност, јер ви сте, што се каже ‘риба first class’ и немате никаквог разлога да чезнете за анихилацијом. Ја, на пример, не познајем ни једну даму, укључујући и себе, која не би скочила заједно са вама у тај мрак и светлости истовремено. Само што ја не смем, мени забрањује кодекс сваког недозвољено задовољство, али ви сте слободни, Мими, слободно зароните у свети живо, пулсирајуће месо и изроните из њега сва у зноју и сирми, чему тежи наша примордијална женска природа. Пошто ја лично не могу да решим вашу проблем, могу да вас непосредно ујутим на флексибилности чињеница: Ја сам и мушкарац! Зато престаните да снајмите, већ почните да живите, можда тај животи и нема неку узвишеност и чистоту, али има моћ метаморфозе. Његова прљавост поседује сласи и изнад свега, једини смисао... Срећом, колегинице, вас не чека оштар, челични нож вашег суруча, већ ујут и чврсти уд на који можете слободно да се ослоните.”

У разговору са М. Дурићем (“Драма” бр. 27, пролеће 2009, стр. 37) Букић овако објашњава свој ауторски поступак:

“Моје комедије су тужне, а трагедије смешне, баш као што је то често у реалном искуству. Пишем већ написане и још ненаписане комаде пројучајући их кроз филтер социјалне незрелости која ме је сусијела у позним годинама. Парадокс је свакако логика, а логичност парадоксална јача моји јунаци изгледају као лудаци, иако су сасвим конзистентни и у појунности кореспондирају са својим, односно мојим временом. Проистичу из

својих карактера као што су њихова бића резултат међусобних најчистије и сукоба и укривања њихових искустава са мојим, личним.”

Овај исказ упућује на питање о искуствима самог Миодрага Букића, о почетку и узроку његовог апокалиптичног, несумњиво самосвојног виђења свеопште људске странпутице, или тачније деформације свести и бизарног, чудовишног, демонског општења са ближњима и околином? Да ли је Букић доживео нешто нама непознато, да ли је његова психа претрпела страшније трауме од оних које смо сви доживели у минулим деценијама потреса и трагичних збивања? Одговор, по моме мишљењу, лежи у особеном сензибилитету овог драматурга, у пукотини између његове људске доброте (идеализма честитог интелектуалца) и незаустављивог тока преваре народа, који тоне у незнање и апатију. Зар то не доказују речи Душка у драми *Сомнамбули*:

“Ако постоји нешто чега се више жнушам, што више презирем од крађе и лојова, то су превара и преваранство, манипулација туђом, крваво сиченом имовином. Они први ће незаконито заврну за материјално добро, али дружи, дружи ти душу оштрују. Просио се разочараш и изгубиш поверење у ближњега свога. И уместио да гледаш у широдимензионални свети постојано и очима научника, свуда видиш морално расклиману и дубоко заљубану државу, не постоји чврсти ослонац да се у недоумици придржиш кад ти се мути у очима и зуби равношежа у глави...”

Миодраг Букић је донео у Београд нешто од чистоте мале средине, безазленост добро васпитаног младића,

обузетост традиционалним вредностима овог тла, патриотску веру у могућност бољег живота; а онда га је његова искреност, понесеност универзалним етичким моделима литературе и филозофије довела у директно и отворено супротстављање дегенеративним друштвеним процесима. Разуме се, добро обавештен, космополита, емотивно у додиру са светским болом савремене експанзије неумитног материјалног интереса, Ђукић осећа и предвиђа катаклизму цивилизације. Његов дух разара свест о томе да универзални ход демонизма захвата и поднебље мале Србије, о чијој злехудој стварности Ђукић пише поводом драме *Византијски аматиски* Миладина Шеварлића (“Драма” бр. 25, јесен 2008, стр.6):

“Зар заиста мислимо да ћемо ојстивити без самопоштовања и одговорне процене прошлости и будућности, без међусобне љубави и прашињања, на сили нашег примитивног мен-

талијетта, на самоубилачкој негацији афирмисаних вредности, на презиру према ближњима и на њуђој сили која има судбинско задужење да са лица света очисти и уклони болесне нације и још болесније њихове вође?”.

Храбар и одлучан, своју безграничну фрустрацију унео је у своје стваралаштво, у толикој мери да је та фрустрација изродила његову оригиналну песимистичку естетику и морални отклон од очигледног суноврата српске нације, али и остатка света. Оно што је, на жалост, несумњиво тачно и оправдано јесте чињеница да је Ђукићев генерални став истинит одраз стварности, макар колико био пренаглашен и приказан у изломљеном огледалу. За разлику од многих који пишу и који не презају од компромиса ради сопствене одрживости у такозваној културној чаршији, Ђукић је био храбар и непоткупљив. Неустрашивији и поштеднији од многих од нас.

Са глумицом Радмилом Живковић (2004)